

Poezie přesmyček aneb Ba i přesmyčkami k poezii

Světové básnictví v určitých intervalech vždy jako by sestoupilo nebo sestupovalo - klestíce se konvenčností vlastního výrazu a těžknouce tradičností svého vidění - do pomyslné tvarové smyčky a v takových situacích si muselo stůj co stůj, někdy navzdory všem a všemu, uvolnit cestu dál. Z této stále svíravější smyčky mu ukazovali cestu tvůrci, kteří tehdy i poté bývali nejednou přehlížení, zavržováni, ba dokonce vymítáni z básnických Olympů, ať národních či nadnárodních. Ve 20. století se těmito krkolomnými ukazateli stezek k něčemu novému nebo novějšímu stávali například futuristé, surrealisté, konceptualisté, na Západě stejně jako na Východě, povšechně řečeno ti, kdo se v plné účtě k poezii nebáli experimentovat s veršem, slovem, rýmem. Kdo si oblibovali limericky stejně jako kalambury, kdo znali haiku a vůbec kouzlo literární hry a poetické zámlky. Někteří z nich postupně přivedli nebo přiváděli na svět přesmyčkový rým. Schüttelreim, spoonerism, contrepéterie... V českých zemích tato role připadla výtvarnému i slovesnému umělci Karlu Trinkewitzovi. Není to ani paradoxní, ani bizarní, ale zákonité, že kumštýři tehdy žijícímu v exilu, ve vynuceném exilu, bez možnosti publikovat a uveřejňovat své kresby a karikatury v Čechách. Podle jeho tvrzení či podle jeho přiznání vůbec první přesmyčkový rým v dějinách českého básnictví vznikl během jednoho Trinkewitzova putování vlakem do Dortmundu: nikdo jiný před ním se o nic podobného nepokusil, ani čeští klasikové nikoli, zatímco například němečtí klasikové tak činili s gustem. Ani Trinkewitzovi učitelé Josef Hiršal a Jan Vladislav, básníci a překladatelé. Ačkoli, stejně jako kdysi u Ignaze Máchy, také zde se vše počalo v němčině, teprve potom přišla na řadu mateřština - Máchova stejně jako Trinkewitzova. A umělec nyní žijící v Rabí musel vymyslet i české pojmenování tohoto typu rozverného, a přitom vážného básnění. Ať politické satiry, nebo satiry všenápravné. Čili veršů o našem člověčenství, které je samá přesmyčka.

Vladimír Novotný